

חוק השופטים, תשי"א—1951

מבוא

- נושא החוק
1. חוק זה דן בשופטים של —
(א) בית המשפט העליון;
(ב) בתי המשפט המחוזיים;
(ג) בתי משפט השלום.

פרק ראשון: כשירות

2. אלה מוכשרים להתמנות שופטי בית המשפט העליון:
(א) מי שכהן במשך תקופה של חמש שנים כשופט בית משפט מחוזי;
- כשירותם של שופטי בית המשפט העליון

(ב) מי שרשום, או מי שזכאי להיות רשום, בפנקס עורכי-הדין בישראל, ועסק, ברציפות או לסירוגין, לא פחות מעשר שנים — מהן לפחות חמש שנים בארץ — באחד או באחדים מן הדברים האלה:

(1) עריכת דין;

(2) תפקיד משפטי בשירות מדינת ישראל או בשירות ממשלת ארץ ישראל;

(3) הוראת משפטים באוניברסיטה או בבית-ספר גבוה למשפט, ששר המשפטים

אישרם לצורך סעיף זה;

והיה בידו לרכוש לעצמו נסיון בהופעה לפני בתי המשפט בישראל שנתיים לפחות;

(ג) משפטאי מובהק.

3. אלה מוכשרים להתמנות שופטי בית משפט מחוזי:

(א) מי שכהן במשך תקופה של ארבע שנים כשופט שלום;

(ב) מי שרשום, או מי שזכאי להיות רשום, בפנקס עורכי-הדין בישראל, ועסק, ברציפות או לסירוגין, לא פחות משש שנים — מהן לפחות שלוש שנים בארץ — באחד או באחדים מן הדברים המנויים בסעיף (2) (ב), והיה בידו לרכוש לעצמו נסיון בהופעה לפני בתי המשפט בישראל שנה אחת לפחות.

כשירותם של שופטי בית משפט מחוזי

4. אלה מוכשרים להתמנות שופטי שלום:

מי שרשום, או מי שזכאי להיות רשום, בפנקס עורכי-הדין בישראל ועסק, ברציפות או לסירוגין, לא פחות משלוש שנים — מהן לפחות שנה אחת בארץ — באחד או באחדים מן הדברים המנויים בסעיף (2) (ב), והיה בידו לרכוש לעצמו נסיון בהופעה לפני בתי המשפט בישראל ששה חדשים לפחות.

כשירותם של שופטי שלום

פרק שני: מינוי

5. (א) השופטים יתמנו על ידי נשיא המדינה לפי הצעת שר המשפטים.

(ב) הצעת שר המשפטים תבוא על יסוד המלצת ועדת מינויים של תשעה חברים (להלן — הועדה) והם:

ועדת מינויים

שר המשפטים שישמש יושב ראש הועדה ועוד חבר של הממשלה שיתמנה על ידיה;

נשיא בית המשפט העליון ועוד שופט של בית המשפט העליון שיתמנה על ידי חבר שופטיו ;
 היועץ המשפטי לממשלת ישראל ;
 דיקן הפקולטה המשפטית של האוניברסיטה העברית ;
 שני חברי הכנסת שיתמנו על ידיה ;
 חבר המועצה המשפטית שיתמנה על ידיה.

סדרי עבודת
 הועדה

6. (א) שר המשפטים יכנס את הועדה כשיראה צורך בכך.
 (ב) ששה חברים של הועדה, ובהם היושב ראש, הם מנין חוקי בישיבותיה.
 (ג) הועדה רשאית להחליט ברוב דעות הנוכחים.
 (ד) המלצה על מינויו של משפטאי מובהק, כאמור בסעיף 2 (ג), לא תינתן אלא על דעת כל חברי הועדה.
 (ה) הועדה תקבע בעצמה את סדרי דיוניה ועבודתה.

(ו) למתן המלצה על מינויים של שופטי בית משפט מחוזי ושופטי שלום רשאית הועדה לקבוע ועדות משנה ; בכל ועדת משנה יהיו שר המשפטים כיושב ראש ועוד שני חברים לפחות מחברי הועדה ; החלטת ועדת משנה טעונה רוב קולות ולא פחות משלושה.

מינוי לתפקיד
 של נשיא בית
 המשפט העליון
 וכו'

7. (א) נשיא בית המשפט העליון יתמנה על פי הוראות סעיף 5.
 (ב) בהעדרו של נשיא בית המשפט העליון רשאי שר המשפטים למנות שופט בית המשפט העליון כממלא מקום הנשיא.

(ג) נשיאי בתי המשפט המחוזיים ושופטי שלום ראשיים יתמנו על ידי שר המשפטים, איש איש מקרב השופטים של בתי המשפט שבדרגה הנידונה.

מינויים לכהונה
 בפועל

8. (א) שר המשפטים רשאי למנות, לענין מסויים או לתקופה מסויימת —
 (1) שופט בית משפט מחוזי — כנשיא בית משפט מחוזי בפועל או כשופט בית המשפט העליון בפועל ;
 (2) שופט שלום — כשופט שלום ראשי בפועל או שופט בית משפט מחוזי בפועל.
 (ב) בהסכמת המועמד רשאי שר המשפטים למנות, לענין מסויים או לתקופה מסויימת —
 (1) שופט בית המשפט העליון — כנשיא, או כשופט, של בית משפט מחוזי בפועל ;
 (2) שופט בית משפט מחוזי — כשופט שלום ראשי בפועל או כשופט שלום בפועל.

שופטים זמניים

9. שר המשפטים רשאי למנות אדם, מוכשר לפי הסעיפים 2 עד 4, שופט זמני לתקופה שיקבע, והוא רשאי להאריך את תקופת כהונתו של שופט כזה, ובלבד שתקופת כל הכהונה לא תעלה על שנה אחת.

הצהרת אמונים

10. (א) מי שנתמנה שופט יצהיר לפני כניסתו לתפקידו הצהרה זו :
 „אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, לשפוט את העם משפט צדק, לא להטות משפט ולא להכיר פנים“.
 (ב) נשיא בית המשפט העליון יצהיר את הצהרת האמונים בפני נשיא המדינה ; כל שופט אחר יצהיר בפני נשיא בית המשפט העליון.
 (ג) שופט שנתמנה לבית משפט גבוה יותר או לתפקיד מן התפקידים הנוכחים בסעיף 7, שוב אינו חייב בהצהרת אמונים.

11. שופט שנתמנה — אין עוררין על מינויו. כוחו של המינוי

פרק שלישי : כהונה ומעמד

12. (א) אין על שופט מרות בעניני שפיטה זולת מרותו של החוק. אי תלותם של שופטים ; סדרי מינהל

(ב) סדרי המינהל של בתי המשפט ייקבעו על ידי שר המשפטים, והיו חובה על השופטים.

13. (א) שופט יכהן מיום שמסר את הצהרת האמונים, וכהונתו לא תיפסק אלא במותו, בהתפטרותו, בעברו לקצבה, במינויו בהסכמתו למשרה אחרת, בהעברתו מן הכהונה על פי סעיף 18, או אם החליטה ועדת המינויים שמחמת מצב בריאותו נמנע ממנו מילוי תפקידו. תפוח כהונתם של שופטים

(ב) גיל הקצבה של שופט בית המשפט העליון הוא שבעים שנה, ושל שופט אחר — ששים וחמש שנים ; אך אין זה מונע שופט מעבור לקצבה לפני גיל זה לפי בקשתו, כדרך שנקבע לעובדי המדינה.

(ג) דין שופט כדין יתר עובדי המדינה לענין קצבה ומגמלים אחרים הניתנים בהיפסק הכהונה.

(ד) הוראות סעיף זה לא יחולו על שופט זמני שנתמנה לפי סעיף 9.

14. יכול שופט, בהסכמתו, לקבל תפקיד זמני אחר בשירות המדינה ואין הדבר פוגע במעמדו כשופט. מינוי לתפקיד זמני

15. ראה שר המשפטים צורך, מסיבות מינהליות, להעביר שופט לבית משפט שבמקום אחר, והיתה ההעברה מאלצת את השופט להעתיק את מקום מגוריו — יקבל שר המשפטים תחילה את הסכמת נשיא בית המשפט העליון לאותה העברה. העברת שופט למקום אחר

פרק רביעי : שיפוט משמעת

16. (א) כל שופט יהיה נתון לשיפוטו של בית דין משמעותי של חמשה (להלן — בית הדין), מהם שלושה שופטי בית המשפט העליון שיתמנו על ידי חבר שופטיו ושני חברים שיתמנו על ידי נשיא המדינה על פי המלצת שר המשפטים. בית דין משמעותי

(ב) חברי בית הדין יתמנו דרך כלל או לענין מסויים ; השופט הותיק שבהם ישמש אב בית הדין.

17. (א) שר המשפטים רשאי להגיש לבית הדין קובלנה על שופט על יסוד אחת הטענות האלה : קובלנה על שופט

(1) שהשופט התנהג שלא כהלכה במילוי תפקידו ;

(2) שהשופט התנהג באופן שאינו הולם את מעמדו של שופט בישראל ;

(3) שהשופט נידון על עבירה שבנסיבות הענין יש בה משום קלון.

(ב) היועץ המשפטי לממשלת ישראל ייצג את שר המשפטים לפני בית הדין.

18. (א) בית הדין ידון בקובלנה, יקבע את העובדות ויביא את מסקנותיו לפני שר המשפטים. מסקנות בית הדין — העברת שופט מכהונתו

(ב) מצא בית הדין ברוב עול ארבעה שאין השופט ראוי להמשיך בתפקידו והמליץ על העברת השופט מכהונתו — יעבינו נשיא המדינה מכהונתו.

19. על פי בקשת שר המשפטים רשאי בית הדין להפסיק זמנית את כהונתו של שופט —
(א) אם הוגשה לפני בית הדין קובלנה על השופט — לתקופה שלא תעלה על שני
חדשים ;

(ב) אם הוגשה האשמה פלילית נגד השופט — עד לסיום המשפט הפלילי.

20. (א) לבית הדין יהיו כל הסמכויות שאפשר להעניקן לו עדת חקירה לפי סעיף 5 לפקודת
ועדות חקירה.¹

(ב) שר המשפטים רשאי להתקין תקנות לסדרי הדין בבית הדין.

פרק המישי : הוראות שונות

21. הודעה על כל מינוי של שופט ועל גמר כהונתו של שופט תפורסם ברשומות.

22. לא תוגש תביעה פלילית נגד שופט אלא על ידי היועץ המשפטי לממשלת ישראל.

23. מי שכיהן כשופט ערב תחילת תקפו של חוק זה —

(א) רואים אותו כאילו נתמנה על פי חוק זה ;

(ב) יצהיר הצהרת אמונים לפי סעיף 10 תוך שני חדשים מיום שנכנס חוק זה לתקפו ;
יוצאים מכלל זה שופטי בית המשפט העליון, שהצהירו במעמד פתיחת בית המשפט העליון.

24. שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה.

25. בטלים —

(1) הסעיפים 14 ו-15 לפקודת בתי המשפט, 1940² ;

(2) סעיף 1 (ג) לפקודת בתי משפט (הוראות מעבר), תש"ח — 1948³.

ד ב ר י ה ס ב ר

החוק המוצע — חוק יסודי ועקרוני — בא להסדיר את מעמדם של שופטי בתי המשפט
הכלליים לדרגותיהם. מגמת החוק היא : לחייב רמת כשירות ראויה לשופטים ; לשתף במינוים
גורמים ציבוריים מתאימים ; להבטיח את אי-תלותם במילוי תפקידם ; עם זאת — לקיים
צורת בקורת נאותה בשעת הצורך.

א. כשירות שופטים

לפי החוק הקיים בענין כשירותם של שופטים —

(א) מוכשרים להתמנות כשופטי בית המשפט העליון :

(1) שופטי בית המשפט המחוזי ;

(2) אנשים ששימשו כשופטי שלום או בתפקיד משפטי בשירות המדינה שלוש

שנים לפחות ;

(3) עורכי דין בעלי ותק של שלוש שנים.

¹ חוקי א"י, כרך א' פרק כ"א, עמ' 152.

² ע"ר סס' 1032 מיום 25.7.40, תוס' 1, עמ' 115.

³ ע"ר סס' 7 מיום כ"ג בסיון תש"ח (80.6.48), תוס' א', עמ' 17.

(ב) מוכשרים להתמנות כשופטי בית משפט מחוזי :

(1) אנשים ששימשו כשופטי שלום או בתפקיד משפטי בשירות המדינה שלוש שנים לפחות ;

(2) עורכי דין בעלי ותק של שלוש שנים.

(ג) אין כשירות מקצועית נדרשת כדי להתמנות שופט שלום.

לפי החוק המוצע שונים תנאי הכשירות לשופטים בבתי המשפט השונים לדרגותיהם.

כשופט בית המשפט העליון יוכל להתמנות אחד מאלה (סעיף 2) :

(א) מי שכהן כשופט בית משפט מחוזי חמש שנים לפחות ;

(ב) מי שראוי להיות עורך דין בישראל, ויש לו ותק של עשר שנים — מהן לפחות חמש שנים בארץ — בעריכת דין או בתפקיד משפטי בשירות המדינה או בהוראת משפטים באוניברסיטה או בבית ספר גבוה ; והוא רכש לעצמו נסיון בהופעה לפני בתי משפט בישראל שנתיים לפחות ;

(ג) „משפטאי מובהק“ ; כגון אדם שהצטיין בחוץ-לארץ כשופט בית משפט גבוה או כפרופסור למשפטים. המלצה על מינוי „משפטאי מובהק“ צריכה להתקבל בוועדת המינויים על דעת כל חבריה (סעיף 6 (ד)).

כשופט בית משפט מחוזי יוכל להתמנות אחד מאלה (סעיף 3) :

(א) שופט שלום בעל ותק של ארבע שנים לפחות ;

(ב) מי שראוי להיות עורך דין בישראל, ויש לו ותק של שש שנים — מהן לפחות שלוש שנים בארץ — בעריכת דין או בתפקיד משפטי בשירות המדינה או בהוראת משפטים באוניברסיטה או בבית ספר גבוה ; והוא רכש לעצמו נסיון בהופעה לפני בתי משפט בישראל שנה אחת לפחות.

כשופט שלום יוכל להתמנות מי שראוי להיות עורך דין בישראל ויש לו ותק של שלוש שנים — מהן לפחות שנה אחת בארץ — בעריכת דין או בתפקיד משפטי בשירות המדינה או בהוראת משפטים באוניברסיטה או בבית ספר גבוה ; והוא רכש לעצמו נסיון בהופעה לפני בתי משפט בישראל ששה חדשים לפחות (סעיף 4).

ב. מינוי שופטים

לפי החוק הקיים מתמנים —

(א) שופטי בית המשפט העליון — על פי הצעת שר המשפטים, על ידי הממשלה באישור הכנסת ;

(ב) שופטי בית משפט מחוזי ושופטי שלום — על ידי שר המשפטים.

החוק המוצע בא להעניק את הסמכות למינוי שופטים לנשיא המדינה, על פי הצעת שר המשפטים שיעל לפי המלצת ועדת מינויים של תשעה חברים ; בוועדה יהיו מיוצגים הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת, הרשות השופטת, מוסדות מדע המשפט ומקצוע הפרקליטות, לפי הרכב זה (סעיף 5) :

שני חברי הממשלה, בהם שר המשפטים, יו"ר הוועדה ;

שני שופטי בית המשפט העליון ;

היועץ המשפטי לממשלת ישראל ;

דיקן הפקולטה המשפטית של האוניברסיטה העברית ;

חבר המועצה המשפטית.

שופט שנתמנה, יצהיר הצהרת אמונים. נשיא בית המשפט העליון יצהיר בפני נשיא המדינה, כל שופט אחר בפני נשיא בית המשפט העליון. נוסח ההצהרה בחוק המוצע הוא, בשינוי קל, נוסח ההצהרה שהצהירו שופטי בית המשפט העליון, בפתירתו בירושלים ביום י"א באלול תש"ח (15 בספטמבר 1948) (סעיף 10).

החוק המוצע מאפשר לשר המשפטים למנות שופט מינוי זמני בשעת הצורך, אולם הוא מגביל את הכהונה הזמנית לתקופה שלא תעלה על שנה אחת (סעיף 9).

ג. המעמד ושיפוט משמעותי

החוק המוצע קובע, כהוראת יסוד, כי "אין על שופט מרות בעניני שפיטה זולת מרותו של החוק". עם זאת, מקיים החוק המוצע בידי שר המשפטים את הסמכות לקבוע את סדרי המינהל של בתי המשפט (סעיף 12).

לפי החוק הקיים הסמכות להעביר שופט מכהונתו מסורה למי שבידו הסמכות למנותו לכהונתו. החוק המוצע קובע, שאין להעביר שופט מכהונתו אלא על פי המלצת ארבעה חברים מתוך חמשת החברים של בית הדין המשמעתי, המורכב משלושה שופטי בית המשפט העליון שנתמנו על ידי חבר שופטיו ומשני חברים שנתמנו על ידי נשיא המדינה על פי המלצת שר המשפטים (סעיפים 16 ו-18 (ב)).

העברה כזאת מן הכהונה מותנית באחד מאלה (סעיף 17):

(א) שהשופט התנהג שלא כהלכה במילוי תפקידו ;

(ב) שהשופט התנהג באופן שאינו הולם מעמדו של שופט בישראל ;

(ג) שהשופט נידון על עבירה, שבנסיבות הענין יש בה משום קלון.

קובלנה על שופט תוגש לבית הדין המשמעתי על ידי שר המשפטים, והיועץ המשפטי לממשלת ישראל ייצג את השר בדיון לפני בית הדין.

במקרים מיוחדים, רשאי בית הדין על פי בקשת שר המשפטים גם להפסיק באופן זמני את כהונתו של שופט. ואלה המקרים (סעיף 19):

(א) כשמתבררת בפני בית הדין קובלנה על השופט ;

(ב) כשהוגש נגד השופט משפט פלילי.

היות השופט נתון לשיפוט בית הדין המשמעתי אינו משחרר אותו משיפוטו של בית משפט ככל אדם אחר ; אך לא יוגש נגדו משפט פלילי אלא על ידי היועץ המשפטי לממשלת ישראל (סעיף 22).

פרט להעברה מכהונה כאמור לא תיפסק כהונתו של שופט אלא במותו, בהתפטרותו, במינויו בהסכמתו למשרה אחרת, בעברו לקצבה (פנסיה) או מטעמי בריאות. גיל הקצבה — שבעים שנה לשופט בית המשפט העליון, ששים וחמש שנים לשאר שופטים (סעיף 13).